

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף מב

(בעמוד הקודם)

למדנו במשנה - אחד אומר כו': עד אחד אומר ב-ב' בחודש ועד אחד אומר ב-ג' בחודש, עדותן קיימת כי אחד יודע שעיברו את החודש ואחד לא יודע.

שאלה: עד כמה? עד איזה תאריך בחודש יכול להיות הבדל ביניהם של יום, ועדיין נאמר שאחד העדים לא יודע שעיברו את החודש? (כלומר האם גם כשאחד אומר ב-כ' לחודש והשני ב-כא'?).

תשובה: א"ר אחא בר חנינא אמר ר' אסי אמר רבי יוחנן עד רובו של חודש.

אמר רבא אף אנן נמי תנינא: יש ראייה לכך ממשנתנו. אם יש הבדל ביניהם של יומיים 'אחד אומר בשלשה ואחד אומר בחמשה עדותן בטילה'. מדוע היא בטילה? נאמר שעד אחד לא ידע שעברו שני חודשים ולכן יש לו טעות של יומיים. אלא בהכרח שכשעבר רוב החודש הוא כבר יודע שעיברו את החודש. ולכן המקסימום שהוא יכול לטעות בו זה יום אחד (והיינו שלא עיברו את החודש הנוכחי עד רובו של החודש).

דחיה: לעולם אימא לך: גם כשעבר רוב החודש הוא לא יודע שעיברו את החודש. ובכל מקרה הוא לא יכול לטעות בעיבור של שני חודשים, כי בכל ראש חודש היו תוקעים בשופר, ולכן פעם אחת הוא יכול לפספס את שמיעת התקיעה, אבל לפספס פעמיים את התקיעה זה כבר דבר לא מצוי.

*

וא"ר אחא בר חנינא אמר רב אסי אמר רבי יוחנן עד כמה מברכין על החדש? עד איזה תאריך ניתן לברך 'ברכת קידוש החודש' על הירח החדש? התשובה - עד 'שתתמלא פיגמתה'. ונחלקו בדבר האם עד ז' לחודש או עד טז'.

ותרוייהו: הגמרא מבארת שהמחלוקת היא מה הכוונה 'עד שתתמלא פגימתה'. האם 'כי יתרא' = שיתמלא חצי עיגול של קשת, וזה קורה בסוף ז' לחודש. או 'למיהו כי נפיא' = עד שיתמלא כל העיגול, וזה קורה ב-טז' לחודש.

אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא וליבריך הטוב והמטיב: לדעת רב יהודה שמברכים רק עד ז' לחודש, מדוע לא ניתן לברך גם אחר כך, במקום ברכת הלבנה, ברכת הטוב והמטיב על כך שהקב"ה מטיב לנו שהלבנה ממשיכה לגדול ומתווסף לנו האור שלה.

אמר ליה אטו כי חסר מי מברכין דיין האמת, דלבריך הטוב והמטיב? האם כאשר היא מתחסרת אנחנו מברכים דיין האמת על מיעוט האור? לא. ולכן גם כשהיא מתמלאת אנחנו לא מברכים. קושיא: **וליבריניהו לתרויהו:** מדוע באמצע איננו מברכים את שתי הברכות? תירוץ: **כיון דהיינו אורחיה לא מברכין:** כיון שזו הדרך שלה בכל חודש להתמלאות ולהתמעט, אין כאן פורענות או הטבה אלא זהו מנהגו של עולם, ולכן לא שייך לברך על זה.

כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה: נאמר "החדש הזה" ונאמר "זה אלי ואנוהו".

טעם הדבר, כי המברך על הלבנה רואה את נפלאות הבורא ומכיר את גבורותיו (רבינו יונה ברכות). ועוד, עם ישראל נמשל ללבנה, וכמו שהיא מתחדשת גם הם עתידים להתחדש לצאת מהגלות לחדש את מלכות בית דוד ולזכות לקבל את פני השכינה. וכשאנו מברכים ומזכירים את הסימן הזה, נחשב הדבר כאילו קיבלנו פני שכינה (מהרש"א).

תנא דבי רבי ישמעאל אילמלא (לא) זכו ישראל אלא: למצות ברכת הלבנה שבה הם מקבילים פני אביהם שבשמים.

אמר אביי הלכך נימרינהו מעומד: בגלל שבכרה זו נחשבת להקבלת פני שכינה יש לומר אותה בעמידה.

מרימר ומר זוטרא: שהיו זקנים נשענו על העבדים שלהם וברכו בעמידה (יד רמה).

א"ל רב אחא לרב אשי במערבא מברכי: בארץ ישראל מברכים "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם מחדש חדשים". אמר לו רב אשי ברכה קצרה כזו גם נשים יכולות לברך (מג"א), אלא יש לברך את הנוסח "ברוך וכו' אשר במאמרו ברא שחקים וכו'".

ששים ושמיים לעשות רצון קונם: השמש הירח והכוכבים כאילו 'שמחים' לעשות רצון בוראם.

פועלי אמת שפעולתן אמת: כי הם לא משנים את הסדר שקבע להם הקב"ה.

וללכנה אמר שתתחדש, עטרת תפארת לעמוסי בטן: לעם ישראל שהקב"ה נושא אותם מאז שהם יוצאים מבטן אימם (רד"ק ישעיהו), והם עתידין להתחדש כמו הלבנה, וכנ"ל.

"בְּתַחֲבָלוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ מְלַחְמָה" ... במי אתה מוצא מלחמתה של תורה? במי שיש בידו חבילות של משנה: שאז הוא יכול להביא הסברים תירוצים וראייות מהמשניות הרבות שהוא יודע. אבל מי שמפולפל ומחודד אך לא למד הרבה משניות, לא יוכל להבין את טעם הדברים ולעמוד על בוריים.

קרי רב יוסף אנפשיה "וְרַב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר": הכח של ה'שור' כלומר שלי רב יוסף, שיוסף נמשל לשור, זה בגלל הרבה התבואות כלומר המשניות שיש לי.

למדנו במשנה - אחד אומר בשתי שעות כו': אם יש הבדל של שעה בין העדים, עדותם קיימת.

א"ר שימי בר אשי לא שנו: דוקא טעות של שעה, אבל אם אחד אומר שהיה זה קודם הנץ החמה, ואחד אומר שהיה זה לאחר הנץ החמה עדותן בטילה, כי אדם לא טועה בכך.

קושיא: פשיטא! תירוץ: אלא אחד אומר קודם הנץ ואחד בתוך הנץ: בתוך כדי הנץ. **קושיא: הא נמי פשיטא! תירוץ:** מהו דתימא: היה מקום לומר שמי שאמר 'בתוך הנץ' באמת היה זה קודם הנץ, והוא עמד במקום פתוח והוא ראה רק את הזוהר של השמש קודם הנץ, ואם כן עדותם תואמת. קמ"ל שלא.

למדנו במשנה - ואחר כך מכניסין כו': אם אמר אחד מהתלמידים שיש לו ללמד זכות מעלים אותו לדיינים ולא היה יורד משם כל יום כולו.

קושיא: אותו היום ותו לא? והתניא אם יש ממש בדבריו ... כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו: כדי שלא יתבייש אם ירד מיד.

תירוץ: אמר אביי תרגומה אאם אין ממש בדבריו: המשנה מדברת על תלמיד שאמר לימוד זכות שאין בו ממש, ולכן הוא נשאר שם רק כל היום.

למדנו במשנה - מצאו לו זכות כו': אם לא מצאו לו זכות היו הדיינים מזדווגים זוגות זוגות ולא היו שותים יין.

שאלה: יין מאי טעמא לא? תשובה: **אמר רבי אחא בר חנינא אמר קרא "וּלְרוֹזְנִים אֵי שְׁכָר" העוסקין ב'רוז של עולם'** (= בדיני נפשות) **אל ישתכרו.**

למדנו במשנה - (מצאו לו זכות כו'): אם 36 מחייבים ו-35 מזכים דנים אלו כנגד אלו עד שאחד מהם יעבור לצד השני.

לא ראו מאי? מה הדין אם אף דיין לא חוזר בו והם נשארים באותה דעה.

א"ר אחא פוטרין אותו: משחררים את הנאשם.

א"ל רב פפא לאביי וליפטריה מעיקרא: אם כן כבר ביום הראשון שהתברר שיש לנו 36 מול 35 עלינו לשחרר אותו ולא להשהות את הדין, כדי שאולי יחזור בו אחד מהדיינים ויחייב אותו. שהרי אנו לא מעוניינים להשתדל שהוא יצא חייב בדין!

א"ל הכי א"ר יוחנן כדי שלא יצאו מב"ד מעורבבין: זהו גנאי לבית דין שהם לא הצליחו לפסוק את הדין.

איכא דאמרי א"ל רב פפא לאביי ולמה לי יוסיפו? ליפטריה מבי דינא קמא: מדוע אנו מוסיפים דיינים על העשרים ושלושה הראשונים? ברגע שהעשרים ושלושה נחלקו ביניהם, שהם ידונו ביניהם ואם לא יכריעו נשחרר את הנאשם לביתו.

אמר ליה ר' יוסי קאי כוותך: רבי יוסי סובר כמותך.

ת"ר אומרין בדיני ממונות 'נזדקן הדין' ואין אומרין בדיני נפשות 'נזדקן הדין': (להלן יתבאר שהגדול שבדיינים אומר זאת). הגמרא מכררת מה הכוונה? אם נאמר 'קש דינא' = הדין קשה ויש להמתין מלפסוק בו. הרי בדיוק להפך, בדיני נפשות כן צריך לומר זאת!

אמר רב הונא בר מנח משמיה דרב אחא בריה דרב איקא איפוך: אכן יש להפוך את הגירסה. בדיני ממונות לא אומרים ובדיני נפשות כן אומרים.

רב אשי אמר לעולם לא תיפוך, ומאי נזדקן הדין? 'חכם דינא': = כלומר פסקנו את הדין יפה ואין צורך לאף אחד להמשיך ולדקדק בו. את זה אומרים רק בדיני ממונות, אבל בדיני נפשות הרי אפילו אם פסקו את הדין ואחד מהדיינים מצא זכות לנאשם מחזירים את הדין!

מיתבי גדול שבדיינין אומר 'נזדקן הדין' וכו': אם הכוונה שהדין נפסק יפה, מובן הדבר מדוע הגדול אומר זאת. אבל אם הכוונה שהדין קשה ועמוק וכי הגדול צריך לומר זאת? הרי הוא מבייש בכך את עצמו שהוא לא יודע לפסוק את הדין!

אין, אינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים: כן, עדיף שהוא יתבייש מעצמו ולא שאחרים יביישו אותו.

איכא דאמרי: להיפך. אם הכוונה שהדין קשה, מובן מדוע הגדול אומר זאת, כי עדיף שהוא יתבייש מעצמו ולא מאחרים. אבל אם הכוונה שהדין נפסק יפה, וכי ראוי שהוא ישבח את עצמו?

שאני מילתא דבי דינא דאגדול רמיא: ענייני הבית דין מוטלים על הגדול, ולכן הוא אומר אפילו את דברי השבח. כי הוא לא אומר זאת על עצמו אלא בשם הבית דין.

כדתנן גמרו את הדבר: כשגמרו את הדיונים והכריעו את הדין, הגדול שבדיינים אומר האם הנאשם זכאי או חייב.

הדרן עלך היו בודקין

פרק ששי. משנה: נגמר הדין, מוציאין אותו לסוקלו: המשנה פותחת בביאור מיתת סקילה, לפי שהיא המיתה הראשונה המוזכרת במשנה לקמן (= מט:), 'ארבע מיתות נמסרו לבית דין, סקילה שריפה הרג וחנוק', ובמשניות הבאות יבואר דין שאר מיתות.

בית הסקילה היה חוץ לבית דין: רחוק קצת מבית דין, שנאמר "הוצא את המקלל אל מחוץ למחנה, וסמכו כל השמעים את ידיהם על ראשו, ורגמו אתו כל העדה", דהיינו שלא סקלוהו בבית דין, אלא קודם הוציאוהו מבית דין ואח"כ סקלוהו.

אחד עומד על פתח בית דין והסודרין ביזו: המשנה תבאר מיד מדוע היו צריכים סודרים. **וסוס רחוק ממנו כדי שיהא רואה:** כלומר כשהוליכו את הנידון לבית הסקילה, העמידו אדם רוכב על סוס שהיה רחוק מאותו אדם שעמד על פתח בית הדין, והסוס ורוכבו התרחקו מפתח בית הדין לכיוון בית הסקילה, והמרחק שהם התרחקו היה במרחק כזה שהרוכב על הסוס יכול לראות את זה שעמד בפתח בית הדין, וזאת כדי שאם **אומר אחד מהבית דין 'יש לי ללמד עליו זכות'**, הרי שאותו שעומד בפתח הבית דין **מניף בסודרין** לסמן לרוכב על הסוס, **והסוס רץ ומעמידן**, כלומר רץ אחר אלה שלקחו אותו לבית הסקילה ומעכב אותם שלא יסקלו אותו עד שבית דין יחקרו אם יש טעם בדבריו של זה שרוצה ללמד עליו זכות.

ואפילו הוא (= הנידון בעצמו) אומר יש לי ללמד על עצמי זכות, מחזירין אותו, ואפילו ארבע וחמש פעמים, ובלבד שיש ממש בדבריו, כלומר בתנאי שהוא אומר משהו הדומה לזכות.

נמרא: קושיא: ובית הסקילה חוץ לבי"ד הוה ותו לא וכו': וכי בית הסקילה היה רק מחוץ לבית דין ולא מחוץ לשלוש מחנות? והרי למדנו בברייתא שבית הסקילה היה מחוץ לשלוש מחנות. **ביאור:** הברייתא עוסקת בבית דין שהיה בירושלים, שבית הסקילה היה מחוץ לירושלים, ונמצא שהוא היה מחוץ לשלוש מחנות, דהיינו מחוץ לעזרה שהיא מחנה שכינה, ומחוץ להר הבית שהוא מחנה לוויה, ומחוץ לכל העיר שהיא מחנה ישראל, ובשאר בתי דינים שבכל עיר ועיר בית הסקילה היה מחוץ לעיר. וא"כ קשה שבית הסקילה לא היה רק מחוץ לבי"ד, אלא מחוץ לעיר.

תירוצ: אין כדקאמרת וכו': אכן בית הסקילה היה מחוץ לעיר, והטעם שהמשנה אמרה שהוא היה מחוץ לבי"ד, כדי ללמדנו שאם יצאו הבית דין וקבעו את מקומם מחוץ לעיר, הרי שעושים את בית הסקילה רחוק מהם, וזאת כדי שבי"ד לא יראו כרוצחים, שגנאי הדבר, וכפי שלמדנו במס' מכות, שסנהדרין שהורגת פעם אחת בשבע שנים נקראת 'חבלנית', ואם בית הסקילה יהיה קרוב לבית דין הדבר יראה כאילו בי"ד הוא מקום לאיבוד נפשות.

אי נמי: טעם נוסף מדוע הרחיקו את בית הסקילה מבית דין - כדי שתהיה שהות בין פסק הדין לביצוע הסקילה מחמת אורך הדרך, ובינתיים אולי ימצא מישהו ראייה של זכות ויחזיר אותו ותהיה לו הצלה.

מנהגי מילי: מנין שבית הסקילה הוא מחוץ לשלוש מחנות.

דת: ר' לומדים זאת בגזירה שווה, שנאמר "הוציא את המקלל אל מחוץ למחנה", ונאמר לגבי פרים הנשרפים (= פר העלם דבר של ציבור ופר כהן משיח שאינם נאכלים אלא נשרפים מחוץ למחנה) "והוציא את כל הפר אל מחוץ למחנה", כשם שאת הפר מוציאים מחוץ לשלוש מחנות כך את המקלל מוציאים מחוץ לשלוש מחנות ושם סוקלים אותו, ומכאן שבית הסקילה היה מחוץ לשלוש מחנות.

קושיא: והתם מנלן: מנין שבפרים הנשרפים "מחוץ למחנה" הכוונה מחוץ לשלוש מחנות?

תירוץ: **דתנו רבנן וכו':** נאמר לגבי פרים הנשרפים "וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפֶּר אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה", ונאמר לגבי פר העדה "וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּר אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה", ולכאורה הפסוק של פר העדה מיותר, שהרי כבר נאמר לגביו "וְשָׂרַף אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר שָׂרַף אֶת הַפֶּר הָרִאשׁוֹן", דהיינו שצריך לשרוף אותו כמו ששורפים את הפר של כהן משיח, ולגבי הפר של כהן משיח כבר נאמר שצריך לשרוף אותו מחוץ למחנה, וא"כ למה נאמר בפר העדה "מחוץ למחנה"? **תשובה:** כדי לתת לו 'מחנה שניה', כלומר כדי ללמדנו שצריך להוציא אותו ולשרוף אותו מחוץ לשתי מחנות.

והפסוק שנאמר לגבי הוצאת הדשן של המזבח "וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשֵׁן אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה" מיותר, שהרי כבר נאמר בפר כהן משיח "עַל שֵׁפֶף הַדָּשֵׁן יִשָּׂרַף" דהיינו ששריפת הפר תהיה במקום שפיכת הדשן, וכיון שפר כהן משיח נשרף מחוץ למחנה על הדשן, הרי שאנו כבר יודעים שמוציאים את הדשן מחוץ למחנה, ומדוע התורה כתבה זאת? **תשובה:** זה נכתב שוב, כדי ליתן לו 'מחנה שלישית', כלומר ללמדנו שהוצאת פר כהן משיח ופר העדה והדשן הם מחוץ לשלש מחנות. ומכאן ש"מחוץ למחנה" שנאמר בפרים הנשרפים הכוונה מחוץ לשלוש מחנות.

קושיא: **ולילף משחטי חוץ:** מדוע אנו לומדים שהמקלל נסקל מחוץ לשלוש מחנות מפרים הנשרפים, נלמד משחטי חוץ שהוא נסקל מחוץ למחנה אחת, שנאמר לגבי שחטי חוץ "אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׂב אוֹ עֵז בַּמִּחְנָה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מַחוּץ לַמִּחְנָה", ושם האיסור הוא לשחוט רק מחוץ למחנה אחת דהיינו מחוץ לאוהל מועד שהוא מחנה שכינה, ונלמד שגם את המקלל מוציאים רק מחוץ למחנה אחת דהיינו מחוץ למחנה שכינה.

תירוץ: **מסתברא מפרים הנשרפין ה"ל למילף, שכן 'הוצא', 'אל מחוץ למחנה', 'מכשיר', 'ומכפר':** מסתבר שעדיף ללמוד את המקלל מפרים הנשרפים ולא משחטי חוץ, לפי שהמקלל דומה להם בארבעה דברים - 1. שבשניהם נאמר לשון "הוצאה" (= "הוצא אֶת הַמְּקַלֵּל" "וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפֶּר"). 2. בשניהם נאמר "אל מחוץ למחנה" (= "הוצא אֶת הַמְּקַלֵּל אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה" "וְהוֹצִיא אֶת כָּל הַפֶּר אֶל מַחוּץ לַמִּחְנָה"). 3. בשניהם היציאה אל מחוץ למחנה הוא 'מכשיר', כלומר שהכשר מצוותם הוא בכך שישרפו הפרים, ויסקלו את המקלל מחוץ למחנה, ואילו בשחטי חוץ היציאה מחוץ למחנה היא העבירה ולא הכשר מצווה. 4. בשניהם ההוצאה מכפרת על החוטא (= לאחר שהנידון התוודה ונהרג יש לו חלק לעולם הבא), ואילו בשחטי חוץ ההוצאה אינה כפרה אלא עבירה.

קושיא: אדרבה! משחוטי חוץ ה"ל למילף, שכן 'אדם', 'חוטא', 'בנשמה', 'פיגול': להיפך! עדיף ללמוד את המקלל משחוטי חוץ ולא מפרי הנשרפים, לפי שהמקלל דומה להם בארבעה דברים - 1. בשניהם היציאה אל מחוץ למחנה נאמרה על האדם, שמוציאים את האדם המקלל מחוץ למחנה, והאדם מוזהר מלשחוט חוץ למחנה, ואילו בפרי הנשרפים ההוצאה מחוץ למחנה נאמרה על הפרי ולא על האדם המוציא אותם, שהרי כתוב "וְהוֹצִיא אֶת הַפֶּר אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה" ולא כתוב שהאדם יצא אל מחוץ למחנה עם הפרי. 2. שניהם (= המקלל והשוחט בחוץ) חוטאים, ואילו השורף את הפר אינו חוטא. 3. בשניהם היציאה אל מחוץ למחנה יש בה נטילת נשמה, המקלל נהרג שם, והשוחט בחוץ הורג את הבהמה, ואילו הפרי הנשרפים כבר שחוטים לפני יציאתם אל מחוץ למחנה. 4. בשניהם היציאה אל מחוץ למחנה אינה יכולה להביא לידי פיגול, אבל בפרי הנשרפים אם הוא יחשוב בשעת שחיתם שהוא שוחט על מנת להקטיר את אימוריהם מחוץ למחנה הרי זה פיגול.

תירוץ: מכשיר ממכשיר עדיף ליה: במקלל ובפרי הנשרפים, ה"מחוץ למחנה" שנאמר בהם זה הוא חובתם והכשר מצותם שיעשו שם מחוץ למחנה, ולכן ראוי שילמדו זה מזה, אבל בשחוטי חוץ השחיטה מחוץ למחנה היא שלא כדין (שהרי אסור לשחוט אותם מחוץ למחנה).